

KONFERENSIYALAR COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**XX RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

OKTYABR, 2026

ISSN 3093-8791

ELEKTRON NASHR:

<https://konferensiyalar.com>

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XX Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 20-son (28-oktyabr, 2026-yil).– 66 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 26-oktyabr

Mas'ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi XX Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan.

Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2026-yil

© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

KUZGI BUG'DOY NAVLARINING UNIB CHIQISH DINAMIKASIGA URUG' EKISH MUDDATI VA ME'YORINING TA'SIRI

Xayonboyev Jainolddin Shaxobidinovich

Don va dukkakli ekinlar ilmiy-tadqiqot instituti mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya. Ushbu maqolada kuzgi bug'doyning Asr, Davr, Alekseich, Bezostaya-100 navlarini urug'larini ekish me'yori va muddatlarini nihollarni unib chiqish dinamikasiga ta'siri ma'lumotlari keltirilgan. Urug' ekish muddati kechikkan sari yakuniy sanada unib chiqqan o'simliklar soni 371,8 dan 347,2 dona/m² gacha, ya'ni 7,1 % ga kamayganligi aniqlangan.

Kalit so'zlar: kuzgi bug'doyni Asr, Davr, Alekseich, Bezostaya-100 navlari, urug' ekish muddati, nihollarni unib chiqishi.

THE EFFECT OF SOWING TIME AND SEEDING RATE ON THE EMERGENCE DYNAMICS OF WINTER WHEAT VARIETIES

Xayonboyev Jainolddin Shaxobidinovich

Independent Researcher, Scientific Research Institute of Grain and Leguminous Crops

Annotation. This article presents data on the effect of seeding rates and sowing dates on the emergence dynamics of seedlings of the winter wheat varieties Asr, Davr, Alekseich and Bezostaya-100. It was found that as the sowing date was delayed, the number of plants emerged at the final count date decreased from 371.8 to 347.2 plants/m², i.e. by 7.1 %.

Keywords: winter wheat, varieties Asr, Davr, Alekseich, Bezostaya-100, seed sowing date, seedling emergence.

DOI: <https://doi.org/10.47390/ydif-y2026v2i20/n05>

KIRISH

Qishloq xo'jaligini, husan g'allachilikni rivojlantirish, aholini sifatli mahsulotlari bilan ta'minlash hamda kuzgi bug'doy yuqori va sifatli don hosili yetishtirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Bunga erishish uchun kuzgi bug'doyni navlarni biologik xususiyatlari, urug' ekish muddati va me'yori, tuproq-iqlim sharoitlari hamda parvarishlash agrotexnik tadbirlarni o'z vaqtida, sifatli amalga oshirish muhim ahamiyatga etadi.

Kuzgi bug'doyni don hosildorligi ko'p jihatdan kuz mavsumida shakllanadigan nihollarini soni va ularning bir tekis unib chiqishiga bog'liq. Urug' ekishdan to'g'ri hosil pishguniga qadar o'tgan davr o'simlikning amal davri hisoblanib, unga tuproq-iqlim sharoitlari, urug' ekish muddati hamda parvarishlash agrotexnik tadbirlarning muddati va sifati ta'sir ko'rsatadi. Kuzda ekilgan bug'doyning to'liq unib chiqishi navning biologik xususiyatlari, ekish muddati, tuproq namligi, oziqlantirish va harorat kabi ko'plab omillarga bog'liq.

Kuzgi bug'doy urug'lari nihollari 1–2 °C da una boshlasa-da, jadal unib chiqishi uchun o'rtacha havo 12–14 °C harorat talab etadi; o'rtacha sutkalik havo harorat 14–16 °C bo'lganda urug'lar 7–9 kunda unib chiqadi, buning uchun 116–139 °C samarali harorat yig'indisi zarur bo'ladi.

Kuzgi bug'doy navlaridan yuqori va sifatli don hosili yetishtirishda tuproq-iqlim sharoitlarini hamda navning biolilogik xususiyatlaridan kelib chiqib urug' ekish muddati va me'yorlarini to'g'ri belgilash dolzarb vazifalardan hisoblanadi.

Tadqiqot uslublari. Kuzgi bug'doy navlaridan yuqori va sifatli don hosili yetishtirishda Asr, Davr, Alekseich, Bezostaya-100 navlarini urug'ini ekish uch me'yori va to'rt muddatlari o'rganish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borildi (1-jadval). Dala tajribalarini o'tkazish uslublari. Toshkent 2007 y. Uslubiy qo'llanmasidan foydalanilgan.

1-jadval.

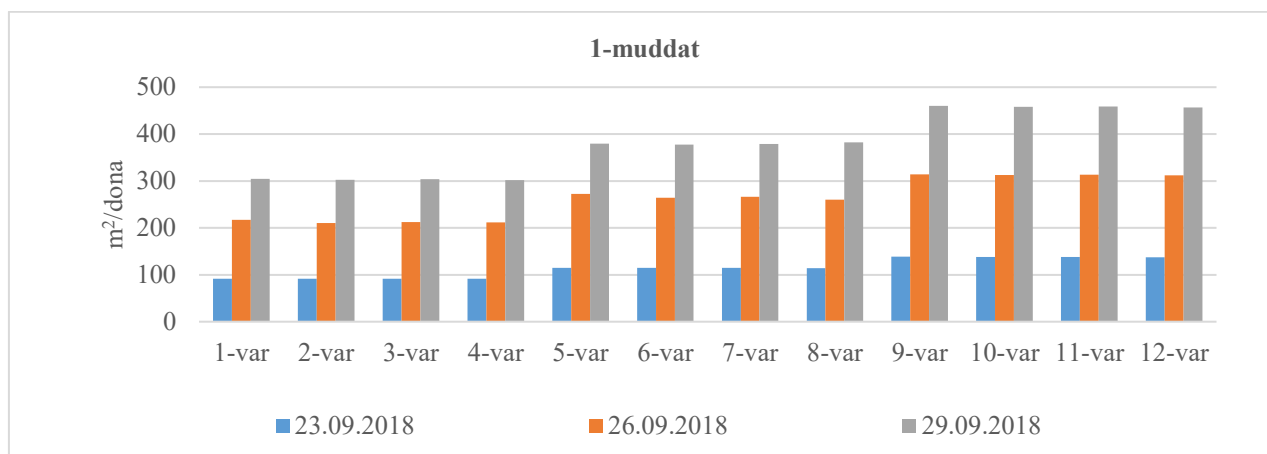
Tajriba tizimi

No	Urug' ekish me'yori	Kuzgi bug'doy nav	Urug' ekish muddati			
1	4 mln.dona/ga	Asr	1 muddat 20-25 sentabr	2 muddat 5-10 oktabr	3 muddat 20-25 oktabr	4 muddat 5-10 noyabr
2		Davr				
3		Alekseich				
4		Bezostaya 100				
5	5 mln.dona/ga	Asr				
6		Davr				
7		Alekseich				
8		Bezostaya 100				
9	6 mln.dona/ga	Asr				
10		Davr				
11		Alekseich				
12		Bezostaya 100				

Tadqiqot natijalari. Kuzgi bug'doy urug'larning unib chiqishiga tuproq harorati, namligi va urug'ning ekish chuqurligi sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Tuproq harorati 5–20°C oralig'ida har 1°C ga oshganda kuzgi bug'doyning unib chiqish muddati o'rtacha 1,3 kunga qisqaradi. Tuproq harorati 5°C bo'lganda nihollarni 50% unib chiqishi uchun 24 kun, 10°C da 9,9 kun va 25°C da taxminan 4 kun talab qilinadi. U ekish chuqurligini 1,25 sm dan 5 sm gacha oshirilishi esa 5°C da unib chiqishni 5 kunga, 10°C da 3 kunga va 25°C da 1 kunga kechiktiradi.

Tadqiqotlar natijalariga ko'ra kuzgi bug'doy navlari nihollarining unib chiqish dinamikasi urug' ekish muddalariga ko'ra turlicha bo'lganligi aniqlandi. 1-muddatda birinchi hisobda nihollar soni o'rtacha 112,2 dona/m² (ekilgan urug'ning 22,4% i) bo'lib, ikkinchi hisobda 257,9 donaga (51,7%), uchinchi hisobda 371,9 donaga (74,3%) yetdi, ya'ni hisoblar oralig'ida nihollar soni tegishli 145,8 va 113,9 dona/m² ga ortdi. Barcha 48 variant bo'yicha birinchi hisobda nihollar ulushi ekilgan urug'ning 19,9–23,1% ini, uchinchi hisobda esa 67,7–76,7% ini tashkil etganligi aniqlandi.

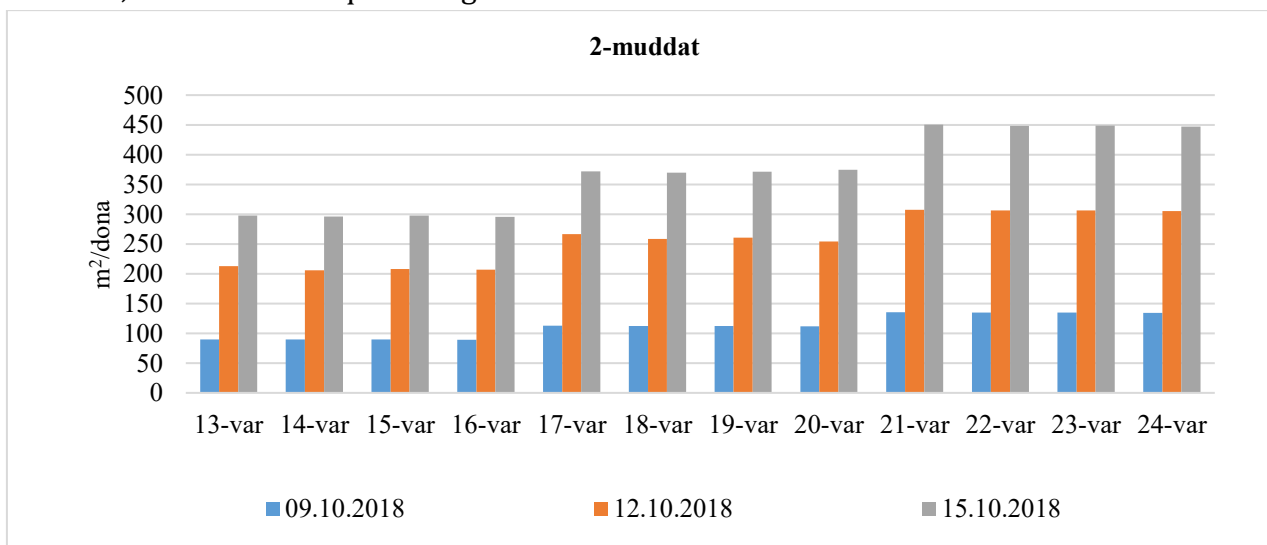
Urug' ekash muddatlar bo'yicha nihollarni unib chiqish dinamika bir xil qonuniyat bilan kechdi: eng katta o'sish 1- va 2-hisoblar oralig'iga to'g'ri keldi (1–4-muddatlarda tegishli 145,8; 143,3; 131,9 va 129,1 dona/m²), 2- va 3-hisoblar oralig'ida esa 113,9; 111,6; 118,8 va 116,5 dona/m² qo'shildi. Oxirgi hisobdagi nihollar sonining 1–2-muddatlarda 39,2–39,4% ni va 3–4-muddatlarda 33,5–33,6% ni tashkil etgan (1, 2, 3, 4 -chizmalar).

1-chizma. 1-muddatda kuzgi bug'doy navlarini ixollarni unib chiqish dinamikasi, m²/dona.

Urug' ekish muddati kechikkan sari oxirgi hisobda nihollar soni izchil kamaydi. Barcha nav va me'yorlar bo'yicha o'rtacha 1-muddatda 371,9 dona/m² (74,3%), 2-muddatda 363,9 (72,7%), 3-muddatda 354,5 (70,9%) va 4-muddatda 347,2 dona/m² (69,4%) ni tashkil etdi. 1-muddatga nisbatan 2-, 3- va 4-muddatlarda nihollar soni tegishli 8,0; 17,4 va 24,7 dona/m² (2,1; 4,7 va 6,6%) ga, dala unuvchanligi esa 1,6; 3,5 va 4,9 foiz punktga kamaydi. Muddatlar oralig'idagi kamayish 7,3–9,4 dona/m² atrofida bo'lib, nisbatan bir xil sur'atda kechdi. Urug' ekimuddatalrini kechikishi urug'lani unib chishi kechishiga olib kelganligi aniqlandi.

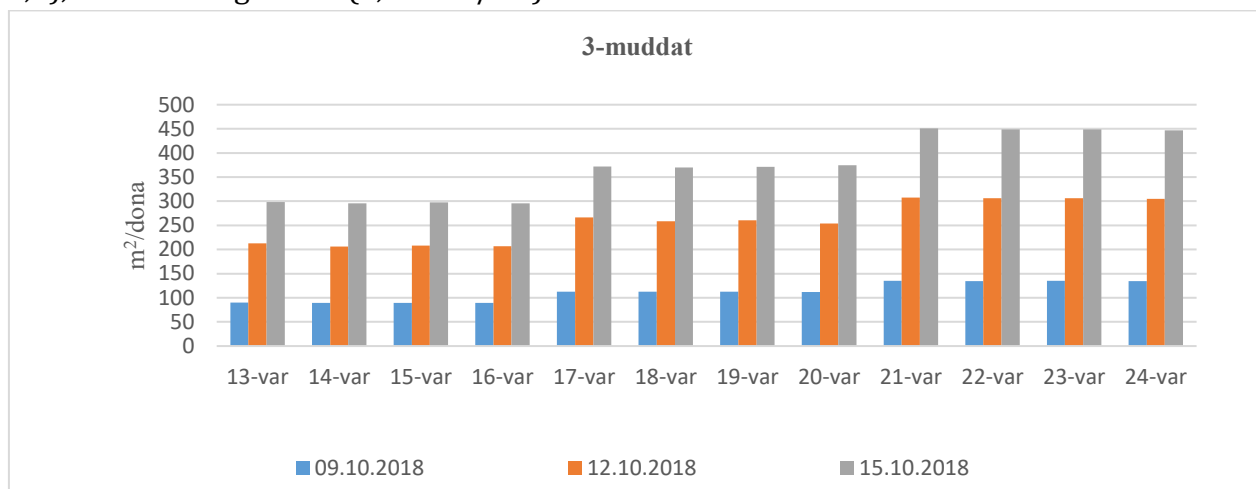
Urug' me'yori oshishi bilan 1 m² dagi nihollar soni to'g'ridan-to'g'ri ortdi: barcha muddat va navlar bo'yicha o'rtacha 4 mln dona/ga da 286,5, 5 mln da 358,4 va 6 mln dona/ga da 433,1 dona/m² ni tashkil etdi. Me'yor 4 dan 5 mln gacha oshirilganda nihollar soni 72,0 dona (25,1%), 5 dan 6 mln gacha oshirilganda 74,7 dona (20,8%), 4 dan 6 mln gacha oshirilganda esa 146,6 dona (51,2%) ga ko'paydi. Urug' me'yori 50% oshirilganda nihollar soni barcha muddatlarda 51,1–51,2% ortgan, dala unuvchanligi esa me'yorlar bo'yicha 71,6; 71,7 va 72,2% bo'lib, deyarli o'zgarmadi. Demak, me'yorni oshirish nihol qalinligini mo'ljallangan darajada oshirishni ta'minladi, ammo unib chiqish foiziga sezilarli ta'sir ko'rsatmadi.

2-chizma. 2-muddatda kuzgi bug'doy navlarini ixollarni unib chiqish dinamikasi, m²/dona.

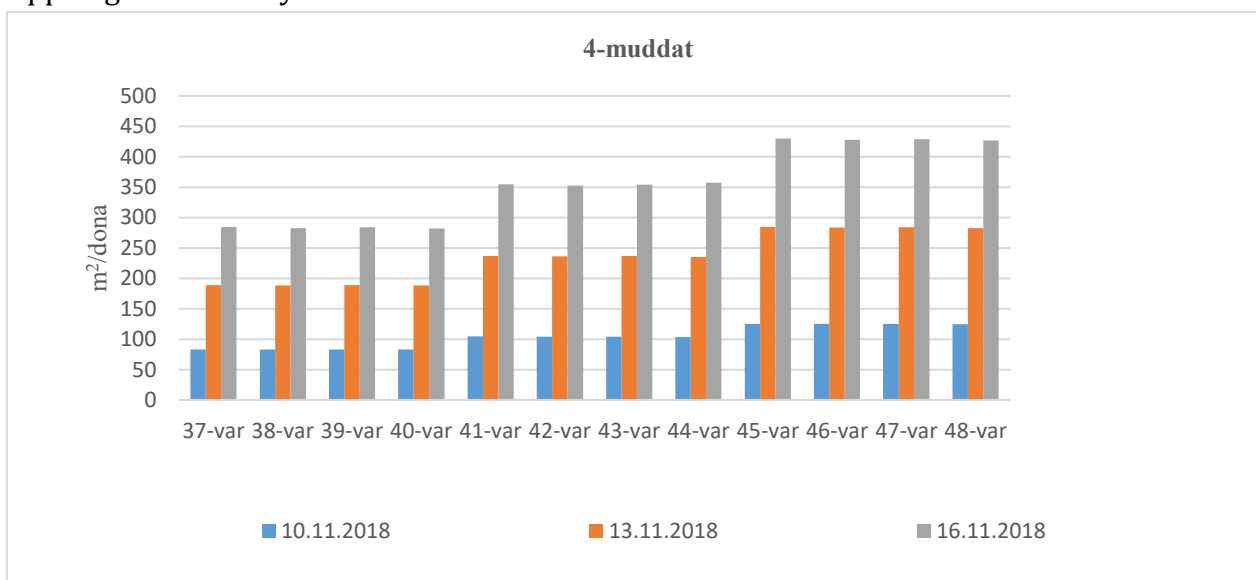
Kuzgi bug'doy navlar orasida nihollarni eng yuqori unib chiqish «Asr» navida kuzatildi: barcha variantlar bo'yicha o'rtacha 368,6 dona/m² (73,7%). «Aleksich» (359,5; 71,9%), «Davr» (355,5; 71,1%) va «Bezostaya 100» (353,7; 70,7%) navlari past bo'ldi. «Asr» navi «Bezostaya 100»

dan o'rtacha 14,9 dona/m² (4,2%), «Davr» dan 13,1 va «Aleksich» dan 9,1 dona/m² ga ustun keldi. Bu ustunlik barcha muddatlarda saqlanib qoldi (1-muddatda 16,2, 4-muddatda 14,2 dona/m² — «Bezostaya 100» ga nisbatan), urug' me'yori bo'yicha esa 6 mln dona/ga da eng katta (20,7), 5 mln da eng kichik (9,8 dona/m²) bo'ldi.

3-chizma. 3-muddatda kuzgi bug'doy navlarini ixollarni unib chiqish dinamikasi, m²/dona.

Kuzgi bug'doy navlarini urug'larini ekish muddatni kechikishiga navlarning sezgirligi deyarli bir xil bo'ldi: 1- va 4-muddatlar oralig'ida nihollar soni «Bezostaya 100» da 23,1 dona (6,3%), «Asr» da 25,1 dona (6,6%), «Davr» da 24,6 dona (6,7%), «Aleksich» da 25,9 dona (6,9%) ga kamaydi. Alohida ta'kidlash lozimki, 5 mln dona/ga da «Bezostaya 100» navi birinchi va ikkinchi hisoblarda eng past ko'rsatkichga ega bo'lgan bo'lsa-da, 2- va 3-hisoblar oralig'ida eng ko'p nihol qo'shib (116,4–120,5 dona/m²), barcha muddatlarda «Davr» dan, 2–4-muddatlarda esa «Aleksich» dan ham o'zib ketdi. Demak, bu nav shu me'yorda dastlab sekinroq, keyinchalik jadalroq unib chiqdi. «Aleksich» navining mahalliy navlarga nisbatan 1 kun kechroq unib chiqqanligi nav xususiyatlari hisoblanadi.

4-chizma. 4-muddatda kuzgi bug'doy navlarini ixollarni unib chiqish dinamikasi, m²/dona.

Xulosalar. Kuzgi bug'doy navlarida nihollari unib chiqishi erta muddatlarda yuqori bo'lgan.

Urug' ekish muddati 20–25 sentabrdan 5–10 noyabrgacha kechikkan sari nihollar soni o'rtacha 371,9 dan 347,2 dona/m² gacha (6,6% ga), dala unuvchanligi 74,3 dan 69,4% gacha kamaydi; kechki muddatlarda unib chiqish vaqt bo'yicha cho'zildi.

Urug' ekish me'yori 4 dan 6 mln dona/ga ga oshirilganda nihollar soni 286,5 dan 433,1 dona/m² gacha (51,2% ga) oshdi, dala unuvchanligi esa 71,6–72,2% da qoldi.

Kuzgi bug'doy navlar orasida «Asr» (73,7%) yuqori, «Bezostaya 100» (70,7%) nisbatan past unib chiqish ko'rsatkichini berdi; muddat kechikishiga sezgirlik navlarda deyarli bir xil (6,3–6,9%) bo'lganligi aniqlandi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Xalikov B.M., Abdiev A.A., Yodgorov N.G'. Ekish muddati, sug'orish tartibi va ma'dan o'g'itlar me'yoringining kuzgi bug'doy navlari amal davrlararo rivojlanishiga ta'siri // Innovatsion texnologiyalar. – 2022. – Maxsus son 2. – B. 82–86.
2. Atabaeva H.N., Xudayqulov J.B. O'simlikshunoslik. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018. – 407 b.
3. Uzaqov G'O., Avlakulova M.M. Sug'orish me'yori va muddatlarining kuzgi qattiq bug'doy navlari o'sish-rivojlanish fazalariga ta'siri // Innovatsion texnologiyalar. – 2022. – Vol. 48, № 4. – B. 95–98.
4. Zadoks J.C., Chang T.T., Konzak C.F. A decimal code for the growth stages of cereals // Weed Research. – 1974. – Vol. 14, № 6. – P. 415–421. DOI: 10.1111/j.1365-3180.1974.tb01084.x.
5. Xalilov N., Raximov A. Ekish muddatlari va o'g'itlash me'yorlarining qattiq bug'doy hosildorligi va don sifatiga ta'siri // Agro-ilm. – 2011. – № 4 (20). – B. 26–27. (Uzaqov G'O., Avlakulova M.M. ishi orqali keltirilgan).
6. Mamadiyorov F.D., Qurbonov M., Gafurova L.A., Aralova M.N. Almashlab ekish tizimida kuzgi bug'doyning o'sishi, rivojlanishi va hosildorligiga o'tmishdosh ekinlarning ta'siri // Innovatsion texnologiyalar. – 2022. – Maxsus son 2. – B. 99–102.
7. Dospexov B.A. Metodika polevogo opyta (s osnovami statisticheskoy obrabotki rezultatov issledovaniy). – M.: Agropromizdat, 1985. – 351 s.
8. Dala tajribalarini o'tkazish uslublari. – Toshkent: O'zPITI, 2007. – 147 b.
9. Metodika gosudarstvennogo sortoispytaniya selskoxozyaystvennykh kultur. Выр. 2. Зерновые, крупяные, зернобобовые, кукуруза и кормовые культуры. – М., 1989. – 194

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

XX RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI
2026-yil, oktyabr

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XX Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 20-son (28-oktyabr, 2026-yil). – 66 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 26-oktyabr.

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2026-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil.